

Енергетична стратегія України на період до 2030 р. Науково-технічне та кадрове забезпечення

Поточний стан та ключові проблеми науково-технічного та кадрового забезпечення ПЕК. Недостатність уваги до питань науково-технічного та кадрового забезпечення в останні десятиріччя призвів до помітного сповільнення розвитку науково-технічного потенціалу ПЕК. Збереження цієї тенденції може стати перешкодою для подальшого успішного зростання галузей ПЕК та досягнення показників, закладених в Енергостратегії.

У даний час наукове та науково-технічне забезпечення галузей ПЕК виконують установи та організації різного відомчого підпорядкування – Міністерства енергетики та вугільної промисловості, Національної академії наук України, Міністерства освіти і науки, інших Міністерств і відомств. Їх головними завданнями є науково-технічний та технологічний супровід роботи галузі, забезпечення ефективного використання інтелектуального та технічного потенціалу галузевих наукових та інжинірингових організацій. У 2000–10 рр. 55–65 % наукових та науково-технічних робіт виконувались в галузевих організаціях, 20–30 % – в академічних організаціях, 10–15 % – у вищих навчальних закладах, та решта 5 % – у заводських організаціях.

Існує декілька найважливіших проблем, які стоять перед ПЕК України в галузі науково-технічного та кадрового забезпечення.

По-перше, зростаючий дефіцит кваліфікованих інженерних та робочих кадрів, який відчувають практично всі підприємства ПЕК країни при зростаючому попиті на робочу силу. Дефіцит інженерних кадрів почав формуватися в 90-ті роки – через низький соціальний статус і рівень оплати праці знизилась престижність інженерної праці і, як наслідок, зменшилась кількість студентів технічних спеціальностей. Поглибленню негативних тенденцій сприяє невідповідність структури спеціальностей, за якими готують фахівців в університетах країни за бюджетні кошти, потребам ринку в цілому і, зокрема, галузей ПЕК. Усе це призвело до того, що на сьогодні в Україні важко задовольнити потребу в інженерних кадрах. Означені проблеми призвели до суттєвого старіння наукових та інженерно-технічних кадрів ПЕК країни. У наукових установах та на підприємствах ПЕК найменшим є прошарок працюючих вікової групи 35–45 років, а середній вік кваліфікованих спеціалістів нині становить 45–65 років. Ця тенденція є небезпечною, оскільки може призвести до порушення спадковості поколінь науково-технічних і виробничих фахівців, значного зниження кадрового потенціалу енергетики країни.

По-друге, скорочення наукових та технічних кадрів, а також низька увага до розвитку науково-технічного забезпечення галузі. За даними Державної служби статистики України, кількість установ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, які виконують наукові та науково-технічні роботи, скоротилась з 152 у 2000 р. до 150 у 2009 р. та 144 у 2010 р. Протягом останніх 15 років чисельність працівників, що проводили наукові дослідження в університетах, постійно зменшувалась: так у 2009 р. науковою та науково-технічною роботою було зайнято 7267 фахівців, а у 2010 р. – лише 7092.

У 2009 р. питома вага витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у ВВП становила в цілому по ЄС 2,01 % (у тому числі в Німеччині – 2,82 %, Чеській Республіці – 1,53%, Естонії – 1,42 %, Іспанії – 1,38 %), а в Україні – 0,86 %, хоча згідно із Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» «держава забезпечує бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності (крім видатків на оборону) у розмірі не менше 1,7 % валового внутрішнього продукту України».

Через недостатній обсяг фінансування у критичному стані знаходиться матеріально-технічна база науки. Лише близько 2 % наукового обладнання українських науково-технічних установ відповідає сучасному світовому рівню. Ступінь зносу основних засобів у науковій сфері становить 46 %, менше 6 % парку машин і устаткування, які перебувають на балансі наукових організацій, можна віднести до нового обладнання. При цьому коефіцієнт оновлення обладнання, за експертними оцінками, не перевищує 1–1,5 % на рік. Означений стан матеріально-технічного забезпечення наукової і науково-технічної діяльності, особливо у галузі технічних наук, є однією з причин згортання експериментальних досліджень ряду важливих для ПЕК країни напрямів.

Не відповідає сучасним вимогам і стан матеріально-технічної бази наукових досліджень в університетах, де, за даними Державної служби статистики України, середній рівень зносу наукового обладнання та приладів складає понад 85 %, що суттєво перешкоджає створенню конкурентоспроможних наукових розробок.

Недоліком української науки є низька участь приватного сектору та підприємництва у її фінансуванні. Так, в 2010 р. виконання фундаментальних досліджень на 95 % фінансувалося за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Прикладні дослідження на три чверті фінансувалися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів і лише 10,8 % за рахунок підприємницького сектора.

Напрямки розвитку науково-технічного та кадрового забезпечення ПЕК. Забезпечення належного рівня розвитку науково-технічної та кадрової підтримки галузей ПЕК є необхідним фактором для подальшого сталого і довгострокового розвитку енергетики та економіки України та вирішення практичних завдань, що стоять перед ПЕК. Для забезпечення ПЕК новітніми науковими та науково-технічними розробками, які відповідають світовому рівню, подолання дефіциту наукових, кваліфікованих інженерно-технічних та робітничих кадрів у його галузях потрібно здійснити ряд заходів, першочерговими з яких є такі:

– Забезпечення належного і достатнього фінансування академічної та галузевої науки, при цьому пріоритет повинен віддаватися виконанню прикладних науково-дослідних робіт за пріоритетними напрямками розвитку галузей ПЕК з подальшим практичним застосуванням результатів досліджень;

– Підвищення на рівні країни престижу наукової роботи у галузі технічних наук, залучення уваги до підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації через мережу аспірантур і докторантур при академічних і галузевих інститутах, університетах;

– Узгодження спеціальностей, за якими здійснюється підготовка інженерних кадрів за бюджетні кошти, з потребами галузей ПЕК; відтворення системи підвищення кваліфікації інженерно-технічних працівників у галузях ПЕК з метою освоєння сучасних технологій виробництва, правових питань, інвестиційного менеджменту;

– Відновлення повноцінної професійно-технічної освіти для підготовки кваліфікованих робітничих кадрів для галузей ПЕК;

– Стимулювання учасників ринку до поліпшення системи соціальних гарантій на підприємствах ПЕК, забезпечення безпечних умов праці;

– Створення умов та стимулювання залучення позабюджетних коштів для реалізації інноваційних проектів, створення технопарків та інноваційних бізнес-інкубаторів, залучення венчурного капіталу для впровадження нових розробок в енергетиці, максимально швидкої організації виробництва і просування на ринок нових високотехнологічних продуктів;

– Формування енергетичної політики держави із залученням учасників ринку, профільних державних служб, галузевих об'єднань та співтовариств, міжнародних організацій, освітніх та наукових установ (*Енергетична стратегія України на період до 2030 р. // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України* (<http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/doccatalog/list?currDir=50358>)).